

האם ישוע קם לתחייה?

כולנו תוהים מה יקרה לנו כשנמות. וכשיקרינו הולכים לעולמם, אנחנו כמהים לשוב ולראותם לכשיגיע תורנו. האם נזכה להתאחד עם אהובינו, או שאולי המוות הוא קץ התודעה? ישוע לימד אותנו שהחיים לא מסתיימים כשהגוף שלנו מת. הוא יצא בהצהרה מדהימה: "אני התחיה וְהחיים. המאמין בי יחיה גם אם ימות." על פי עדי הראייה הקרובים ביותר אליו, ישוע הפגין את ניצחונו על המוות כשקם לתחייה לאחר שנצלב ונקבר למשך שלושה ימים. האמונה הזו היא שמעניקה לנוצרים תקווה זה 2000 שנה כמעט.

אבל יש אנשים שאינם מאמינים בחיים שלאחר המוות. הפילוסוף האתיאיסט ברטראנד ראסל כתב: "אני מאמין כי כשאמות אירקב, ושלא יישאר כל זכר לאגו שלי." [1] כנראה שראסל לא האמין למילותיו של ישוע.

חסידיו של ישוע כתבו שהוא נגלה לעיניהם, חי וקיים, גם לאחר שנצלב ונקבר. לטענתם, לא זו בלבד שראו אותו, הם גם אכלו עמו, נגעו בו ובילו 40 יום בחברתו.

האם זה סתם סיפור שהתפתח עם הזמן, או שאולי הוא מבוסס על ראיות מוצקות? התשובה לשאלה הזו עומדת בלבה של הנצרות. כי אם ישוע קם לתחייה, זה יאשר את כל מה שאמר על עצמו, על משמעות החיים, ועל הגורל הצפוי גם לנו לאחר המוות.

אם ישוע קם לתחייה, רק הוא לבדו מחזיק בתשובות לשאלות כמו מהי משמעות החיים, ומה צפוי לנו כשנמות. לעומת זאת, אם תיאור תחייתו של ישוע אינו נכון, סימן שהנצרות מבוססת על שקר. התיאולוג ר.צ'. ספרול ניסח את זה כך:

הטענה בעניין התחייה היא חיונית לנצרות. אם האל הקים את ישוע לתחייה, הוא זכה להמלצה ולגושפנקה שאף מנהיג דתי אחר מעולם לא קיבל. בודהה מת. מוחמד מת. משה מת. קונפוציוס מת. אבל על פי... הנצרות, ישוע חי וקיים. [2]

ספקנים רבים ניסו להפריך את סיפור התחייה. ג'וש מקדואל היה אחד מאותם ספקנים, והשקיע מעל 700 שעות בחקר הראיות לתחייתו של ישוע. מקדואל כתב כך בעניין חשיבותה של התחייה:

הגעתי למסקנה שהתחייה של ישוע היא המתיחה הגדולה, הזדונית והאכזרית ביותר שבוצעה אי-פעם, או שזו עובדה היסטורית מופלאה שאין כדוגמתה. [3] לימים כתב מקדואל את ספרו הקלאסי *The New Evidence That Demands A Verdict*, ובו תיעד את אשר גילה.

אם כך, האם תחייתו של ישוע היא אכן עובדה מופלאה, או הונאה זדונית? כדי למצוא את התשובה, עלינו לבחון את הראיות ההיסטוריות ולהגיע למסקנות משלנו. בואו נראה מה גילו הספקנים, שחקרו בעצמם את סיפור התחייה.

ציניקנים וספקנים

למרבה הצער, לא כולם מוכנים לבחון את הראיות באובייקטיביות. ברטראנד ראסל הודה שלעניין שלו בישוע "אין שום קשר" לעובדות היסטוריות. [4] ההיסטוריון ג'וזף קמפבל לא טרח לצטט ראיות כשסיפר לקהל הצופים בתוכנית לערוץ PBS שהתחייה של ישוע איננה נכונה עובדתית. [5] מלומדים אחרים, כמו ג'ון דומיניק קרוסון מסמינר ישוע הסכימו איתו. [6] אף אחד מהספקנים הללו לא הציג שום ראיות שתומכות בעמדתם.

בניגוד לציניקנים, ספקנים אמתיים מתעניינים בראיות. במאמר מערכת שפורסם בכתב העת *Skeptic*, תחת הכותרת "מיהו ספקן?", הופיעה ההגדרה הבאה: "ספקנות היא... גישה של שכל הישר לכל רעיון – ללא שום פרות קדושות. ובמילים אחרות... ספקנים אינם ניגשים לשום חקירה כשהגיונם סגור לאפשרות שתופעה או טענה עשויה להתגלות כאמתית. כשאנחנו קובעים שאנחנו "ספקנים", אנחנו מתכוונים לומר שחובה עלינו לגלות ראיות חותכות לפני שנאמין." [7]

בניגוד לראסל וקרוסון, ספקנים אמתיים חקרו את הראיות לתחייתו של ישוע. בואו נבחן כמה מהם, ונבדוק כיצד ניתחו את הראיות לאחת השאלות החשובות ביותר בתולדות האנושות: האם ישוע אכן קם לתחייה?

נבואה שמגשימה את עצמה

לפני מותו, אמר ישוע לחסידיו שמישהו יבגוד בו, שהוא יעצר וייצלב אבל יקום לתחייה כעבור שלושה ימים. איזו תוכנית מוזרה! מה עמד מאחוריה? ישוע לא היה בדרך שמופיע בפני אחרים על פי דרישה; הוא הבטיח שמותו ותחייתו יוכיחו לכולם שהוא אכן המשיח (אם רק יפתחו את לבם ואת מוחם).

חוקר הביבלייה וילבור סמית' כתב על ישוע:

כשאמר שהוא עצמו יחזור לתחייה שלושה ימים לאחר צליבתו, הוא יצא בהכרזה שרק שוטה היה מעז להעלות על דל שפתיו, במיוחד אם ציפה להמשך נאמנותם של חסידיו – אלא אם כן היה משוכנע שהוא אכן יקום לתחייה. אין אף מייסד של דת עולמית שמוכרת לאדם שהעז אי-פעם לצאת בהכרזה שכזו. [8]

ובמילים אחרות, כיוון שישוע אמר לחסידיו ללא כחל ושרק שהוא יקום לתחייה לאחר מותו, כל כישלון לקיים את ההבטחה היה חושף אותו כנוכל. אבל אנחנו מקדימים את המאוחר. איך ישוע מת לפני שקם לתחייה (אם הוא אכן מת)?

מוות איום ונורא, ואז...?

אתם ודאי יודעים כיצד נראו השעות האחרונות בחייו של ישוע, אם צפיתם בסרטו של הלב האמיץ והלוחם בדרכים מל גיבסון. אם החמצתם חלקים מהפסיון של ישוע בגלל שעצמתם את העיניים (אולי עדיף היה לצלם את הסרט עם פילטר על המצלמה), עיינו בעמודים האחרונים של כל אחד מספרי הבשורה בברית החדשה, ותגלו מה החמצתם.

כפי שחזה ישוע מראש, אחד מחסידיו – יהודה איש קריות – אכן בגד בו. הוא נעצר והובא לפני המושל הרומי פונטיוס פילטוס, ובמשפט מבוים הורשע בבגידה ונידון למוות בצליבה. לפני שמוסמר אל הצלב, הוכה ישוע באכזריות בשוט מרובה רצועות, עם פיסות עצם ומתכת שנקשרו בקצותיו וקרעו את עורו. ואם לא די בכך, הכו אותו באגרופים, בעטו בו וירקו עליו.

לאחר מכן, המוציאים להורג השתמשו במקבת כבדה כדי לנעוץ את מפרקי ידיו ואת כפות ידיו אל הצלב במסמרי מתכת כבדים. ולבסוף, העמידו את הצלב בתוך חור באדמה, בין שני צלבים אחרים של גנבים מורשעים.

ישוע נתלה על הצלב שש שעות כמעט. ואז בסביבות שלוש אחר הצהריים – בדיוק בשעה שבה נהגו להעלות שה תמים כקורבן פסח (מעט סימבולי, אתם לא חושבים?) – קרא ישוע, "נְשָׁלֵם" (בארמית) ונפח את נשמתו. [9] ופתאום השחירו השמיים ורעש אדמה הרעיד את הארץ. [10]

חשכה גדולה עוד יותר ירדה על חסידיו וחיסלה את חלומותיהם של כל אותם אנשים שנהו אחריו בזכות הכריזמה והחיוניות שלו. לורד היילשם, בעבר שר המשפטים של בריטניה, כתב: "הטרגדיה של הצלב איננה שצלבו דמות מלנכולית, סגפנית וקודרת, שכולה צווי מוסר... הטרגדיה היא שצלבו גבר צעיר, נמרץ ומלא חיים, את אדון החיים עצמו... אדם כריזמטי כל כך שכולם הלכו אחריו בהנאה רבה." [11]

פילטוס רצה לוודא שישוע מת, לפני שאישר את קבורתה של גופתו הצלובה. חייל רומאי נעץ חנית בצלעותיו של ישוע, ותערובת המים והדם שנבעה מתוך הפצע הייתה עדות לכך שהוא אכן מת. "המתים אינם מדממים בדרך כלל, אך בעליית הלב הימנית של האדם נשאר אחרי המוות דם נוזלי, ובכיס הלב החיצוני נשאר נסיוב שנקרא הידרו-פריקדיום." [12] רק לאחר שאישרו החיילים את המוות, הורדה גופתו של ישוע מהצלב, ונקברה בחלקת הקבר של יוסף הרמתי. החיילים הרומאים אטמו את הקבר, והציבו בחוץ זקיפים 24 שעות ביממה.

בינתיים, היו חסידיו של ישוע בהלם. ד"ר ג'פ. מורלנד תיאר את הבלבול ואת הדיכאון שהיו שרויים בו לאחר מותו של ישוע על הצלב. "הם כבר לא היו משוכנעים שישוע הוא שליחו של אלוהים. הרי לימדו אותם שאלוהים לא היה מניח למשיחו למות. ולכן הם נפוצו לכל עבר. התנועה שייסד ישוע חדלה מלהתקיים." [13]

התקווה נגזזה. רומא והמנהיגים היהודים ניצחו – כך נדמה.

משהו קרה

אבל זה לא סוף הסיפור. התנועה של ישוע לא נעלמה כליל (מן הסתם), וכיום הנצרות היא הדת הגדולה ביותר בעולם. לכן, חשוב מאוד לדעת מה קרה לגופתו של ישוע לאחר שהורדה מהצלב והונחה בקבר.

במאמר שפרסם בניו יורק טיימס, תיאר פיטר שטיינפלס את השתלשלות האירועים המדהימה שלושה ימים לאחר מות ישוע: "זמן קצר לאחר הוצאתו להורג של ישוע, הפכו חסידיו מקבוצה מבולבלת ונחבאת אל הכלים לארגון שחבריו היו מוכנים לסכן את חייהם כדי להטיף על חייו של ישוע ועל מלכות השמיים הקרבה, עד שלבסוף שינו את פניה של אימפריה אדירה. אז משהו קרה... אבל מה זה היה?" [14] זו השאלה שדורשת מענה, ככל שנעמיק לחקור ולגלות את העובדות.

יש רק חמישה הסברים מתקבלים על הדעת לתחייתו כביכול של ישוע, כפי שהיא מתועדת בברית החדשה:

- ישוע לא באמת מת על הצלב.
- "התחייה" הייתה קונספירציה.
- השליחים סבלו מהזיות.
- הסיפור כולו הוא מיתוס.

- זה באמת קרה.

בואו ננסה לבחון כל אפשרות בתורה, ולבדוק איזו מהן עולה בקנה אחד עם העובדות.

האם ישוע מת?

"מרלי היה בר מינן, בזה אין שום ספק." כך נפתחת הנובלה של צ'רלס דיקנס, *מזמור לחג המולד*, כי הסופר לא רצה שמישהו יפקפק באופיים העל-טבעי של האירועים שיתרחשו בהמשך. על אותו משקל, לפני שניקח על עצמנו תפקיד של חוקרי מז"פ ונפתור את תעלומת התחייה, ראשית עלינו לקבוע מעל לכל ספק שאכן הייתה לפנינו גופה. ככלות הכל, היו כבר מקרים שבהם דווח בעיתונים על "גוויה" שהועברה לחדר המתים, ופתאום התעוררה וחזרה לחיים. הייתכן שזה מה שקרה לישוע?

היו שטענו שישוע ניצל מהצליבה, והתאושש באוויר הקר והטחוב ששרר בקבר. אך התיאוריה הזו אינה הולמת את הראיות הפורנזיות. במאמר שפורסם בכתב העת של האגודה האמריקאית לרפואה, הוסבר מדוע "תיאורית ההתעלפות" הזו אינה סבירה: "אין שום ספק באשר לתקפות הראיות ההיסטוריות והרפואיות שישוע אכן מת. החנית, שנעצה בין הצלעות בצדו הימני, ניקבה כנראה לא רק את הריאה הימנית שלו, אלא גם את קרום הלב ואת הלב, ועל כן הבטיחה סופית את מותו." [15] אבל אולי כדאי להתייחס בספקנות לקביעה הזאת, בכל זאת עברו מאז 2000 שנה. לכל הפחות, חובה עלינו לבקש חוות דעת נוספת.

מקור טוב לחוות דעת שכזו הוא הדיווחים של היסטוריונים לא-נוצרים מתקופת חייו של ישוע. שלושה מן היסטוריונים הללו ציינו את מותו של ישוע.

לוקיאנוס (סביבות 120-180) כתב שישוע היה פילוסוף שנצלב. [16]

יוספוס (סביבות 37-100) כתב, "ובאותו זמן היה ישוע, איש חכם... שכן היה עושה מעשי פלא... וכשהוציא פילטוס דינו לתלייה על פי מסירתם של האנשים הראשונים (במעלה) אצלנו, לא פסקו (מלאהוב אותו) אלה שאהבוהו תחילה." [17]

טקיטוס (סביבות 56-120) כתב: "כריסטוס, המקור שממנו נובע השם, סבל ייסורים קשים... מידי של נציבנו, פונטיוס פילטוס." [18]

למה זה דומה? לכניסה לארכיון, רק כדי לגלות שביום אביב אחד במאה הראשונה, דיווחו בעמוד הראשון של ג'רוזלם פוסט על צליבתו ועל מותו של ישוע. לא רע בתור עבודת בלשות, והראיות גם

למעשה אין שום תיעוד נוצרי, רומאי או יהודי שמטיל ספק במותו של ישוע או בקבורתו. אפילו הספקנים שבמלומדים, אלו שמתכחשים לסיפור התחייה, מסכימים שישוע מת. הספקן הידוע ג'יימס טאבור כתב: "אני מאמין שאסור לנו להטיל ספק במותו של ישוע, בהתחשב בעובדה שהוא הוצא להורג בצליבה." [19] ג'ון דומיניק קרוסון, מייסד שותף של סמינר ישוע הנודע לשמצה בספקנותו, הסכים גם הוא שישוע אכן היה קיים, ושהוא מת. לדבריו: "צליבתו היא עובדה היסטורית, כמו כל עובדה אחרת." [20]

לאור ראיות רפואיות והיסטוריות שכאלה, נדמה שיש לנו בסיס טוב לפסול את הראשון מבין חמשת ההסברים שהצענו לעיל. ישוע אכן מת, "בזה אין שום ספק."

תעלומת הקבר הריק אין אף היסטוריון רציני שמפקפק בעובדה שישוע אכן היה מת כשגופתו הורדה מהצלב. ואולם רבים תוהים איך בדיוק נעלמה גופתו של ישוע מהקבר. העיתונאי האנגלי ד"ר פרנק מוריסון סבר בתחילה שהתחייה הייתה רק מיתוס או מתיחה, והחל לחקור בנושא כדי לכתוב ספר ולהפריך את הסיפור. [21] הספר זכה לתהילה, אך מסיבה שונה לגמרי מכוונתו המקורית של הסופר.

מוריסון החל בניסיון לחקור את תעלומת הקבר הריק. חלקת הקבר הייתה שייכת ליוסף הרמתי, שהיה חבר בסנהדרין. בארץ ישראל של אותם ימים, חבר בסנהדרין היה מקביל לכוכב רוק; כולם ידעו מיהם חברי הסנהדרין. יוסף היה מן הסתם אדם אמתי; אחרת, המנהיגים היהודים היו חושפים את הכול כהונאה, בניסיון להפריך את סיפור התחייה. חלקת הקבר של יוסף בוודאי נמצאה במיקום מרכזי וקל לזיהוי, כך שכל טענה שגופתו של ישוע "אבדה בבית הקברות" פשוט חסרת בסיס.

מוריסון תהה מדוע אויביו של ישוע אפשרו לאותו "מיתוס של הקבר הריק" להתפתח אם לא היה בו גרעין של אמת. גילוי גופתו של ישוע היה שם מיד קץ לכל הסיפור.

ומבחינה היסטורית ידוע לנו שאויביו של ישוע האשימו את חסידיו בגניבת גופתו, האשמה שמצביעה על אמת המקובלת על כולם: הקבר אכן היה ריק.

ד"ר פול ל. מאיר, מרצה להיסטוריה של העת העתיקה באוניברסיטת וסטרן מישיגן, קבע באורח דומה: "אם נשקול את כלל הראיות בקפדנות ובלי משוא פנים, יהיה זה מוצדק... להסיק ולומר כי הקבר שבו הונחה גופתו של ישוע אכן היה ריק בבוקרו של חג הפסחא הראשון. עד כה לא נתגלתה ולו פיסת ראייה אחת... שתסתור את הקביעה הזאת." [22]

המנהיגים היהודים היו המומים. הם האשימו את חסידיו של ישוע בגניבת גופתו. אבל הרומאים הציבו שמירה של 24 שעות ביממה מחוץ לקבר, ואף הקצו לכך יחידה מיומנת היטב (ארבעה עד 16 חיילים). ג'וש מקדואל מציין שהזקיפים לא היו חיילים רגילים. "אם חיילי היחידה כשלו בתפקידם – אם נרדמו, נטשו את עמדתם או מעדו בכל דרך אחרת – ישנם מספר מקורות היסטוריים שמתארים מה בדיוק היה קורה להם. הם היו מופשטים ממדיהם, נשרפים חיים בדליקה שהובערה תוך שימוש במדיהם, או נצלבים עם הראש למטה. יחידת המשמר הרומית הייתה מסורה וממושמת, וחייליה פחדו מאוד מכישלון." [23]

זו הייתה משימה בלתי אפשרית לחמוק מעיניהם של חיילי המשמר, ועוד יותר מזה להזיז אבן גולל ששקלה שני טונות. ובכל זאת, אבן הגולל הוזזה וגופתו של ישוע נעלמה.

לו הייתה גופתו מתגלה, אין ספק שאויביו של ישוע היו ממהרים לחשוף את התחייה כהונאה גרידא. טום אנדרסון, לשעבר נשיא לשכת עורכי הדין של קליפורניה, סיכם כך את הטיעון:

כשהאירוע מתקשר כל כך, זה לא נראה לכם הגיוני שלפחות היסטוריון אחד, עד ראייה אחד או מתנגד אחד יצא בהכרזה שהוא ראה את גופתו של ישוע, למען הדורות הבאים? ... שתיקתה של ההיסטוריה רועמת ממש בכל מה שקשור לעדויות נגד סיפור התחייה. [24]

וכך, בלי שום גופה לראייה, ועם קבר שלכל הדעות נותר ריק, נאלץ מוריסון להשלים עם העובדה שגופתו של ישוע נעלמה איכשהו מן הקבר.

שודדי קברים?

מוריסון המשיך לחקור, ופנה לבחון את מניעיהם של חסידי ישוע. אולי כל סיפור התחייה היה קשור למעשה לשודדי קברים. אבל אם כך הדבר, איך אפשר להסביר את הופעתו המתועדת של ישוע, לאחר שקם לתחייה? בספרו A History of the Jews, כתב ההיסטוריון פול ג'ונסון: "לא נסיבות המוות הן שחשובות; מה שחשוב הוא שקבוצת אנשים גדלה והולכת האמינה בעקשנות שהוא קם לתחייה." [25]

הקבר אכן היה ריק. אבל לא רק היעדרה של גופה הצית את דמיונם של חסידי ישוע (בטח לא אם הם עצמם גנבו את הגופה). כנראה שקרה אירוע יוצא דופן, אם חסידיו של ישוע הפסיקו להתאבל, הפסיקו להסתתר והחלו לטעון ללא מורא שהם ראו את ישוע חי וקיים.

כל אחד מעדי הראייה דיווח שישוע נגלה פתאום לעיני חסידיו, בראש ובראשונה לעיני הנשים. מוריסון תהה: אם אכן הייתה כאן הונאה, מדוע טרחו להציב נשים במרכז העלילה? במאה

הראשונה לספירה, נשים היו משוללות זכויות ומעמד. כדי שהסיפור יזכה לתהודה, טען מוריסון, עדיף היה להציג גברים – ולא נשים – כדמויות הראשונות שראו את ישוע חי. ובכל זאת, דווקא נשים הן שנוגעות בישוע, משוחחות עמו ומגלות לראשונה שהקבר ריק.

כעבור זמן מה, כך על פי עדי ראייה, זכו כל חסידיו של ישוע לראות אותו בעשר הזדמנויות שונות ויותר. לדבריהם, הוא הראה להם את ידיו ואת כפות רגליו, וביקש מהם לגעת בו. על פי הדיווחים, הוא גם אכל איתם, ובמקרה אחר אף נגלה בחיים לעיניהם של מעל 500 מחסידיו.

המשפטן ג'ון ווריק מונטגומרי כתב: "בשנת 56 לספירה [כתב פאולוס הקדוש]: 'אַחֲרַי כֵּן נִרְאָה בְּבֵת אַחַת אֶל יוֹתֵר מִחֲמֵשׁ מְאוֹת אַחִים, אֲשֶׁר רָבָם עוֹדֵם בְּחַיִּים וּמְקַצְתָּם מֵתִים' (אגרת שאול הראשונה אל הקורינתים, ט"ו 6). קשה מאוד להאמין שהנוצרים הקדומים בדו מלבם סיפור שכזה, ולאחר מכן אף הפיצו אותו בציבור שיכול היה להפריך את דבריהם בקלות רבה, אם רק היה מציג את גופתו של ישוע." [26]

גם חוקרי הביבליה גייסלר וטורק מסכימים עמו. "אם סיפור התחייה לא קרה, מדוע סיפק פאולוס הקדוש רשימה מפורטת כל כך של עדי ראייה? הוא ודאי היה מאבד כל אמינות אצל קוראיו הקורינתיים, לו שיקר במצח נחושה." [27]

פאולוס סיפר לקהל רב בקיסריה מדוע הוא ושאר המאמינים משוכנעים שישוע חי וקיים:

'וְאֵנּוּ עֵדִים עַל כֹּל מֵה שֶׁעָשָׂה בְּאֶרֶץ הַיְהוּדִים וּבִירוּשָׁלַיִם; הוּא אֲשֶׁר גַּם הִרְגוּהוּ בְּהוֹקְעָה עַל עֵץ. אוֹתוֹ הִקִּים הָאֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְנָתַן לוֹ לְהִרְאוֹת... לָנוּ אֲשֶׁר אֲכַלְנוּ וְשָׁתִינוּ אִתּוֹ אַחֲרַי קוֹמוֹ מִן הַמֵּתִים' (מעשי השליחים, י' 39-41).

חוקר הביבליה הבריטי מייקל גרין ציין: "התגלויותיו של ישוע מתועדות לא פחות מכל אירוע אחר בעת העתיקה... אין שום סיבה הגיונית לפקפק בהן." [28]

עקביות עד הסוף

אם לא די בדיווחים של עדי ראייה כדי לקרוא תגר על ספקנותו של מוריסון, גם התנהגותם של חסידיו ישוע עוררה אצלו סימני שאלה. עובדה היסטורית שעוררה פליאה בקרב היסטוריונים, פסיכולוגים וספקנים כאחד היא שאותם אחד-עשר פחדנים לשעבר עברו לפתע פתאום מהפך, והיו נכונים לעמוד בהשפלות, בעינויים ואפילו במוות. כולם פרט לאחד מתריסר שליחיו של ישוע הוצאו להורג כקדושים מעונים. האם היו מפגינים גבורה שכזו למען שקר, ובידיעה ברורה שהם עצמם גנבו את הגופה?

הטרוריסטים המוסלמים שביצעו את פיגועי 11 בספטמבר הוכיחו שיש המוכנים למות למען מטרה כוזבת, אם הם מאמינים בה. אבל למות מות קדושים למען שקר גלוי זה טירוף מוחלט. כפי שכתב גם פול ליטל, "אנשים מוכנים למות על מזבח אמונתם, גם אם היא שקרית. אבל הם לעולם לא יסכימו למות למען שקר בוטה." [29] השליחים התנהגו באופן עקבי, מתוך אמונה כנה שמנהיגם אכן חזר לחיים.

איש מעולם לא הצליח להסביר בצורה משכנעת מדוע היו השליחים מסכימים למות למען שקר גלוי. אבל גם אם כולם יחדיו קשרו קשר לשקר בעניין תחייתו של ישוע, כיצד עלה בכוחם ללבות את הקונספירציה שלהם במשך עשרות שנים, בלי שאף אחד מהם יחשוף את השקר למען בצע כסף או מעמד? כך כתב מורלנד: "אלו שמשקרים למען רווח אישי אינם דבקים בכך לאורך זמן, במיוחד אל מול קשיים שגוברים על כל רווח אפשרי." [30]

צ'אק קולסון, ששמו נקשר בפרשת ווטרגייט בימי כהונתו של הנשיא ניקסון, הצביע על הקושי של כמה אנשים להתמיד ולדבוק בשקר לאורך זמן.

"אני יודע שסיפור התחייה הוא אמת לאמיתה, ופרשת ווטרגייט סיפקה את ההוכחה לכך. הכיצד? כי תריסר אנשים העידו שראו את ישוע קם לתחייה, והמשיכו לדבוק בגרסתם עוד 40 שנה, מבלי להכחיש זאת ולו פעם אחת. כולם הוכו, עונו, נסקלו באבנים והושלכו לכלא. הם לא היו עומדים בזה, אלמלא האמינו שזו האמת. בווטרגייט היו מעורבים תריסר מהאנשים החזקים ביותר בעולם – והם לא דבקו בגרסה שלהם אפילו שלושה שבועות. אתם רוצים לומר לי ששניים-עשר השליחים נאחזו בשקר שלהם במשך 40 שנה? זה בלתי אפשרי." [31]

אין ספק שמהו קרה וטרף את הקלפים מבחינתם של כל אותם גברים. מוריסון עצמו אמר: "כל אדם שמתמודד עם השאלה הזאת נאלץ במוקדם או במאוחר לעמוד מול עובדה שאי-אפשר להסביר בשום צורה... וזאת העובדה... שהחבורה הקטנה הזאת חוותה שכנוע עמוק – ושינוי שמצביע על כך שישוע אכן קם לתחייה." [32]

האם השליחים סבלו מהזיות?

יש אנשים שעדיין מאמינים שאלביס השמן ואפור השיער מבקר דרך קבע בדאנקן דונטס. אחרים מאמינים שאת הלילה האחרון הם העבירו בספינת האם, בחברתם של חיזרים שביצעו בהם ניסויים שהדעת אינה סובלת. יש אנשים שמסוגלים "לראות" את הדברים שהם רוצים לראות, גם אם אין בהם שמץ של אמת. ובדיוק מסיבה זו יש הטוענים שהשליחים היו נסערים כל כך בעקבות הצליבה, שרצונם העז לראות את ישוע חי עוררה אצלם הזייה קבוצתית. האם זה אפשרי?

הפסיכולוג גארי קולינס, לשעבר נשיא האיגוד האמריקאי ליועצים נוצרים, נשאל לגבי האפשרות שהזיות הן הסיבה לתמורה הקיצונית בהתנהגותם של השליחים. קולינס השיב ואמר, "הזיות הן עניין אינדיבידואלי. מעצם טבען, רק אדם אחד יכול לראות הזיה כזו או אחרת בכל רגע נתון. זה לא משהו שקבוצה של אנשים יכולה לראות ביחד." [33]

הזיה איננה בגדר אפשרות סבירה, כפי שטען גם הפסיכולוג תומס ג'. תורברן. "אין להעלות על הדעת... שחמש מאות איש ואישה שדעתם צלולה... יחוו חוויה חושית – בחוש הראייה, השמיעה או המישוש – ושכל החוויות הללו גם יחד יהיו מבוססות כל כולן על... הזיה." [34]

יותר מזה, על פי הפסיכולוגיה של ההזיות, האדם ההוזה צריך להימצא בהלך הרוח המתאים, ולהשתוקק לראות את מי שלבו משתוקק לראות, על מנת שמוחו ימציא את אותה הזיה. שניים ממנהיגי החשובים של הנצרות הקדומה, יעקב ופאולוס, מצהירים בנחישות שפגשו את ישוע שקם לתחייה, מבלי שייחלו או קיוו לכך מראש. למעשה, פאולוס (שאל התרסי), היה ממובילי הרדיפות נגד הנוצרים הראשונים, והתנצרותו נותרה בלתי מוסברת, פרט לעדותו שלו שישוע נגלה לפניו כשהוא חי וקיים.

תיאורית ההזיה, אם כן, מובילה גם היא למבוי סתום. איזה עוד הסבר נוכל למצוא לסיפור התחייה?

משקר למיתוס

כמה ספקנים עדיין לא השתכנעו, ומייחסים את סיפור התחייה לאגדה שמקורה באדם אחד או יותר, שכנראה שיקרו או חשבו שראו את ישוע קם לתחייה. עם הזמן, הופצה האגדה מפה לאוזן, וכך התעצמה והלכה בשיטת הטלפון השבור.

על פני השטח, נדמה שזה תרחיש הגיוני בהחלט. אבל יש שלוש בעיות עיקריות בתיאוריה הזאת.

- ראשית, אגדות אינן מתפתחות כל עוד יש אינספור עדי ראייה שעלולים להפריך אותן. היסטוריון אחד של רומא ויוון בעת העתיקה, א.נ. שרווין-ווייט, טען שסיפור התחייה התפשט מוקדם מדי ומהר מדי לאחר האירועים עצמם, מכדי להיות אגדה. [35]
- שנית, אגדות מתפתחות כחלק ממסורת שבעל פה, ואינן מלוות במסמכים היסטוריים עדכניים שניתן לאמת; וספרי הבשורה נכתבו הרי תוך שלושה עשורים מאירוע התחייה. [36]
- שלישית, בתיאורית האגדה אין כדי לספק הסבר לעובדת גילוי של הקבר הריק, או לשכנוע ההיסטורי של השליחים שישוע אכן חי וקיים. [37]

אם כן, נדמה שגם תיאורית האגדה אינה הולמת את העובדות יותר מכל ניסיון אחר להסביר את האירוע המרעיש של התחייה. ועוד יותר מזה, סיפור תחייתו של ישוע שינה את מהלך ההיסטוריה הלכה למעשה, עוד בימי האימפריה הרומית. איך יכולה אגדה לייצר השפעה היסטורית אדירה שכזו תוך זמן קצר כל כך?

מדוע ניצחה הנצרות?

מוריסון תמה כיצד ייתכן ש"תנועה כה קטנה וחסרת חשיבות הצליחה לגבור על אחיזתו של הממסד היהודי, שלא לדבר על עוצמתה של האימפריה הרומית." מדוע בעצם ניצחה הנצרות, כנגד כל הסיכויים?

כך הוא כתב: "תוך עשרים שנה, ערערה טענתם של האיכרים מאזור הגליל על הממסד היהודי... ותוך פחות מחמישים שנה, החלה לאיים על שלמותה של האימפריה הרומית. אחרי שאמרנו את כל מה שאפשר לומר... עדיין נותרה בפנינו התעלומה הגדולה מכולן. מדוע ניצחה הנצרות?" [38]

על פי כל היגיון אפשרי, אם סיפור התחייה לא קרה מעולם, הנצרות אמורה הייתה לגווע על הצלב כשהשליחים נמלטו על נפשם. אלא שהם התאוששו, הפיצו את הבשורה וייסדו תנועה נוצרית גדלה והולכת.

ג'.נ.ד. אנדרסון כתב: "חשבו לרגע עד כמה זה אבסורדי מבחינה פסיכולוגית שקבוצה קטנה של פחדנים מובסים הסתתרה יום אחד באיזו עליית גג, וכעבור ימים ספורים הפכה לחבורה ששום רדיפה לא הצליחה להשתיק – ואז ניסתה גם לייחס את השינוי הדרמטי הזה לאיזו בדיה אומללה ולא משכנעת... אין בזה שום היגיון." [39]

מסקנה מפתיעה

לאחר שפסל את האפשרות של מיתוס, של הזיה או של פגם בנתיחת הגופה; לאחר שמצא ראיות חותכות לגילוייו של קבר ריק, וגם עדי ראייה להופעתו מחדש של ישוע; ומשלא להצליח להסביר את השינוי שחל בקרב אותם חסידים שראו אותו, וגם לא את השפעתם האדירה על העולם, השתכנע לבסוף מוריסון שהדעה הקדומה נגד תחייתו של ישוע שגויה מיסודה. הוא החל לכתוב ספר נוסף – בשם *Who Moved the Stone?* – ובו פרש את מסקנותיו החדשות. מוריסון פשוט עקב אחר שרשרת הראיות, עד שלבסוף התבררה לו התמונה הגדולה ונחשפה האמת. הוא הופתע לגלות שהראיות הובילו אותו לאמונה בסיפור התחייה.

בפרק הראשון של ספרו, "הספר שסירב להיכתב", הסביר הספקן לשעבר כיצד שכנעו אותו הראיות שסיפור תחייתו של ישוע אכן היה מאורע היסטורי. "הרגשתי כאדם שמחליט לחצות יער מוכר ולהלך בשביל כבוש היטב, ובכל זאת מוצא את עצמו במקום שכלל לא ציפה להגיע אליו." [40]

מוריסון איננו היחיד. ספקנים רבים בחנו את הראיות סביב תחייתו של ישוע, וקיבלו אותה כעובדה מעוררת פליאה יותר מכל מאורע בתולדות האנושות. ק.ס. לואיס, שהתייחס בעבר לעצם קיומו של ישוע כאל מיתוס, השתכנע גם הוא מהראיות לתחייתו של ישוע. לדבריו, "קרה כאן משהו חדש לגמרי בתולדות היקום. ישוע הביס את המוות. הדלת שהייתה נעולה תמיד נפתחה לרווחה, לראשונה בהיסטוריה." [41]

בואו נבחן את דבריו של ספקן אחד נוסף שהשתכנע מכוח הראיות.

הפרופסור ההמום

פרופסור סיימון גרינליף, מגדולי המשפטנים האמריקאים, היה אחד מאותם אנשים שראו בסיפור התחייה של ישוע מיתוס ותו לא, אך גם הוא שינה את עמדתו כמו מוריסון. גרינליף תרם רבות להעלאת קרנו של בית-הספר למשפטים בהרווארד. הוא כתב את יצירת המופת המשפטית שלו בשלושה כרכים, *A Treatise on the Law of Evidence*, שנחשבת "הסמכות הגדולה ביותר בספרות המשפטית." [42] מערכת המשפט האמריקאית המוכרת לנו היום מבוססת על דיני הראיות שגיבש גרינליף.

באחד משיעורי המשפטים שלו, אמר פרופסור גרינליף לתלמידיו שסיפור תחייתו של ישוע איננו אלא אגדה. כאתאיסט, הוא לא האמין בניסים. בניסיון לסתור את דבריו, אתגרו אותו שלושה מתלמידיו ליישם את חוקי הראיות המהוללים שלו עצמו ולבחון את סיפור התחייה.

לאחר שדחקו בו שוב ושוב, נענה גרינליף לאתגר, והחל לחקור את שרשרת הראיות. הוא מיקד את מוחו המשפטי המבריק בעובדות ההיסטוריות, וניסה להוכיח שסיפור התחייה הוא בדיה ותו לא.

אך ככל שהעמיק לחקור את התיעוד ההיסטורי, הופתע גרינליף לגלות ראיות חותכות שתומכות בטענה כי ישוע אכן קם לתחייה. את ספקנותו של גרינליף אתגר אירוע ששינה את מהלכה של ההיסטוריה האנושית.

גרינליף התקשה להסביר כמה מהשינויים הדרמטיים שהתחוללו זמן קצר לאחר מותו של ישוע, בראש ובראשונה התנהגותם של השליחים. כי לא רק שליח אחד או שניים התעקשו לדווח שישוע

קם לתחייה; כולם עשו זאת כאיש אחד. גרינליף בחן את העובדות תוך שימוש בחוקי הראיות שלו עצמו, והיה מוכן למסור את פסק הדין.

למרבה התדהמה, הוא שינה את עמדתו מן הקצה אל הקצה, וקיבל את תחייתו של ישוע כהסבר ההגיוני ביותר לאירועים שהתרחשו זמן קצר לאחר הצליבה. המשפטן המבריק והאתאיסט לשעבר התקשה להאמין שהשליחים יכלו לדבוק לאורך זמן בטענה שישוע קם לתחייה, אלמלא ראו אותו במו עיניהם. [43]

בספרו *The Testimony of the Evangelists*, תיעד גרינליף את שרשרת הראיות שאילצה אותו לשנות את דעתו. במסקנותיו, הוא קורא לכל אדם שמחפש את האמת על התחייה לבחון את הראיות ללא משוא פנים.

גרינליף השתכנע כל כך מגוף הראיות, שהוא הפך לנוצרי אדוק. הוא האמין כי כל אדם חסר פניות שיבחן את הראיות באמת ובתמים, ממש כמו בבית המשפט, יגיע לאותה מסקנה כמוהו – שישוע אכן קם לתחייה. [44]

אך סיפור תחייתו של ישוע מעלה שאלה נוספת: מה הקשר בין העובדה שישוע הביס את המוות לחיים שלי? התשובה לשאלה זו היא שעומדת בבסיסה של הנצרות.

האם סיפר לנו ישוע מה קורה אחרי שאנחנו מתים?

אם ישוע אכן חזר מהמתים, הוא בוודאי יודע מה קורה בצד השני. מה סיפר לנו ישוע על משמעות החיים ועל העתיד שלנו? האם יש דרכים רבות שמובילות לאלוהים, או שמא טען שהוא הדרך היחידה?

לחצו כאן לדיון בשאלה "למה ישוע?" ותגלו מה אמר ישוע על החיים שלאחר המוות.

לחצו כאן כדי להזמין עותקים של מאמר זה.

לחצו כאן וספרו לנו האם המאמר עזר לכם.

האם יכול ישוע להביא משמעות לחיים?

לחצו כאן ותגלו גם אתם איך יכול ישוע להביא משמעות לחיים.

- "למה אני פה?"
- וגם "לאן אני הולך אחרי המוות?"

הערות סיום

האם ישוע קם לתחייה?

1. Paul Edwards, "Great Minds: Bertrand Russell," *Free Inquiry*, December 2004/January 2005, 46.
2. R. C. Sproul, *Reason to Believe* (Grand Rapids, MI: Lamplighter, 1982), 44.
3. Josh McDowell, *The New Evidence That Demands a Verdict* (San Bernardino, CA: Here's Life, 1999), 203.
4. Bertrand Russell, *Why I Am Not a Christian* (New York: Simon & Schuster, 1957), 16.
5. Joseph Campbell, an interview with Bill Moyers, *Joseph Campbell and the Power of Myth*, PBS TV special, 1988.
6. Michael J. Wilkins and J. P. Moreland, eds, *Jesus Under Fire* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 1995), 2.
7. "What Is a Skeptic?" editorial in *Skeptic*, vol 11, no. 2), 5.
8. Wilbur M. Smith, *A Great Certainty in This Hour of World Crises* (Wheaton, ILL: Van Kampen Press, 1951), 10, 11.
9. The Aramaic word Jesus uttered, *tetelestai*, is an accounting term meaning "debt paid in full," referring to the debt of our sins.
10. Historian Will Durant reported, "About the middle of this first century a pagan named Thallus ... argued that the abnormal darkness alleged to have accompanied the death of Christ was a purely natural phenomenon and coincidence; the argument took the existence of Christ for granted. The denial of that existence never seems to have occurred even to the bitterest gentile or Jewish opponents of nascent Christianity." Will Durant, "Caesar and Christ," vol. 3 of *The Story of Civilization* (New York: Simon & Schuster, 1972), 555.
11. Lord Hailsham, *The Door Wherein I Went* (London: Collins, 1975), 54.
12. Jim Bishop, *The Day Jesus Died* (New York: Harper Collins, 1977), 257.

Quoted in J. P. Moreland interview, Lee Strobel, *The Case for Christ* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 1998), 246 .13

Peter Steinfelds, "Jesus Died – And Then What Happened?" *New York Times*, April 3, 1988, E9 .14

William D. Edwards, M.D., et al., "On the Physical Death of Jesus Christ," *Journal of the American Medical Association* 255:11, March 21, 1986 .15

Lucian, *Peregrinus Proteus* .16

Josephus, Flavius, *Antiquities of the Jews*, 18. 63, 64. [Although portions of Josephus' comments about Jesus have been disputed, this reference to Pilate [condemning him to the cross is deemed authentic by most scholars Tacitus, *Annals*, 15, 44. In *Great Books of the Western World*, ed. By Robert Maynard Hutchins, Vol. 15, *The Annals and The Histories* by Cornelius Tacitus (Chicago: William Benton, 1952 .17

James D. Tabor, *The Jesus Dynasty* (New York: Simon & Schuster, 2006), .19
.230

Gary R. Habermas and Michael R. Licona, *The Case for the Resurrection of Jesus* (Grand Rapids, MI: Kregel, 2004), 49 .20

Frank Morison, *Who Moved the Stone?* (Grand Rapids, MI: Lamplighter, .21
.1958), 9

Paul L. Maier, *Independent Press Telegram*, Long Beach, CA: April 21, 1973 .22

Josh McDowell, *The Resurrection Factor Part 3*, Josh McDowell Ministries, .23
2009, <http://www.bethinking.org/bible-jesus/intermediate/the-resurrection-factor-part-3.htm>

Quoted in Josh McDowell, *The Resurrection Factor* (San Bernardino, CA: .24
.Here's Life, 1981), 66

Paul Johnson, *A History of the Jews* (New York: Harper & Row, 1988), 130 .25

John W. Montgomery, *History and Christianity* (Downers Grove, ILL: .26
.InterVarsity Press, 1971), 78

Norman L. Geisler and Frank Turek, *I Don't Have Enough Faith to Be an .27
.Atheist* (Wheaton, IL: Crossway, 2004), 243

Michael Green, *The Empty Cross of Jesus* (Downers Grove, IL: InterVarsity, .28
1984), 97, quoted in John Ankerberg and John Weldon, *Knowing the Truth about the Resurrection* (Eugene, OR: Harvest House), 22

- .Paul Little, *Know Why You Believe* (Wheaton, IL: Victor, 1967), 44 .29
- J. P. Moreland, *Scaling the Secular City*, (Grand Rapids, MI: Baker Book .30
House, 2000), 172
- Charles Colson, "The Paradox of Power," *Power to .31
Change*, www.powertochange.ie/changed/index_Leaders
.Morison, 104 .32
- .Gary Collins quoted in Strobel, 238 .33
- Thomas James Thorburn, *The Resurrection Narratives and Modern .34
Criticism* (London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., Ltd., 1910.), 158, 159
- .Sherwin-White, *Roman Society*, 190 .35
- .Habermas and Licona, 85 .36
- .Habermas and Licona, 87 .37
- .Morison, 115 .38
- J. N. D. Anderson, "The Resurrection of Jesus Christ," *Christianity Today*, 12. .39
.April, 1968
- .Morison, 9 .40
- .C. S. Lewis, *God in the Dock* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2000), 159 .41 .41
- Simon Greenleaf, *The Testimony of the Evangelists Examined by the Rules of .42
Evidence Administered in Courts of Justice* (1874; reprint, Grand Rapids, MI:
.Kregel, 1995), back cover
- .Ibid., 32 .43
- .Ibid., back cover .44

(Edit)